

Demokratija je najgori oblik vladavine, izuzimajući sve ostale koji su povremeno isprobani: Winston Čerčil

Foto: wikipedia / Yousuf Karsh

referenca koja je budila nadu, trend javnog mnjenja već izvesno vreme kreće se u istom smeru.

Zato ču dopustiti sebi da vam prosledim statistički rezime iz pouzdanih izvora, izložen na vebu, koji se odnosi na ovu knjigu, kako bi čitalac u različitim područjima sveta došao do vlastitih konstatacija. Da pomenem, na primer, slučaj Španije u kojoj je 2000. godine 65 odsto građana iskazalo nepoverenje prema političkim strankama, da bi to nepoverenje poraslo na 88 odsto u 2016. Nepoverenje u parlament poraslo je s 39 u 2001. na 77 odsto u 2016, a u vladu sa 39 na 77 odsto. I naglašavam činjenicu da se taj pad poverenja podjednako odnosi i na socijalističke i na narodnjačke vlade. U stvari, najveći pad je 80 odsto nepoverenja u 2011. godini, što je ubrzalo pad vlasti PSOE (El Partido Socialista Obrero Español / Španska socijalistička radnička partija, Prim. prev) sa Sapaterom na čelu. Iako u manjoj meri, ipak više od polovine Španaca ne veruje u pravni sistem (54 odsto u 2016. u poređenju s 49 odsto u 2001). U slučaju regionalnih i lokalnih vlasti došlo je do smanjenja nepoverenja sa 79 u 2014. na 62 odsto u 2017, posle opštinskih izbora za promene (koje je predvodio Podemos sa svojim koalicionim partnerima), održanim 2014. godine. Na kraju, policija je najbolje prošla. Samo 36 odsto građana nije imalo poverenja u nju 2014, s tendencijom ka padu nepoverenja: 24 odsto u 2017. godini. Intervencija policije protiv korupcije i nagon za traženjem reda izvan kruga političara čini se da idu u prilog ideji da su oni koji služe državi pouzdaniji od svojih šefova. To ne iznenađuje, budući da je gotovo tri četvrtine Španaca 2016. mislilo da „političari ne mare za ljudе poput mene“ i da „ko god je na vlasti uvek gleda samo vlastite interese“.

I u proleće 2020. jedna anketa Centra za sociološka istraživanja pokazala je da su za 43 odsto Španaca stranke i političari problem. Dobro, ako je tako u svetu, čak i kad se prevladaju razlike, može se postaviti pitanje nije li to sudbina svake institucije koju je čovek stvorio. Pa, i liberalne

demokratije. I dalje često pominjem poznati Čerčilov stav iz 1947, po kojem je „demokratija najgori oblik vladavine, izuzimajući sve ostale koji su povremeno isprobani“. Možda. Ali, ako ostavimo po strani metafizičku raspravu o suštini demokratije, primećujem da sve manje ljudi veruje u ovaj njen oblik, u liberalnu demokratiju, premda većina i dalje brani ideal demokratije. Upravo zato što ljudi žele da veruju u demokratiju, razočaranje je još dublje u odnosu na način na koji je proživljavaju. Iz tog razočaranja rađa se društveno i političko ponašanje koje transformiše institucije i prakse vladanja širom sveta. Mislim da je to važno analizirati. Što se tiče neizbežne izopachenosti ideal-a demokratije, ne mislim da će biti od prevelike koristi filozofiranje o nesrećnoj ljudskoj prirodi, što je parališući diskurs koji opravdava kontinuitet takvog poretka stvari. Važnije je istražiti otkud to razmimoilaženje između predstavnika i naroda koji oni predstavljaju, koje je postalo još naglašenije u poslednje dve decenije, da je čak narodno odba-

VIŠE OD DVE TREĆINE LJUDI NA PLANETI MISLI DA IH POLITIČARI NE PREDSTAVLJAJU, DA SU (SVIM) STRANKAMA NA PRVOM MESTU VLASTITI INTERESI, DA PARLAMENTI KAO REZULTAT TOGA NISU REPREZENTATIVNI I DA SU VLADE KORUMPIRANE, NEPOŠTENE, BIROKRATSKE I OPRESIVNE. U GOTOVU SVEOPŠTOJ PERCEPCIJI GRAĐANA POLITIKA JE PROFESIJA KOJA SE SMATRA NAJGOROM. I NAROČITO ZBOG TOGA ŠTO SE POLITIČARI VEĆITO UMNOŽAVAJU I RETKO SE VRAĆAJU U GRAĐANSKI ŽIVOT, SVE DOK MOGU DA NAPREDUJU STAZAMA I BOGAZAMA INSTITUCIONALNE BIROKRATIJE

civanje onih gore, svih, bez izuzetka, stiglo do tačke ključanja. To je politički i medijski establišment pogrdno nazvao populizmom, jer je reč o ponašanju koje ne priznaje mirne institucionalne kanale koji se nude za političku promenu. U stvari, kolektivne emocije su poput vode: kad otkriju blokadu u svom prirodnom toku, probijaju nove puteve, a oni su često nalik na bujice, koje mogu da poplave ekskluzivne prostore uspostavljenog poretka.

Traganje za mitskom demokratijom

Borba za vlast u današnjim demokratskim društвимa prolazi kroz medijsku politiku, politiku skandala i komunikacijsku autonomiju građana. Digitalizacija svih informacija i modalna međupovezanost poruka stvorila je medijski univerzum u koji smo neprestano uronjeni. Naša konstrukcija stvarnosti, pa shodno tome i naše ponašanje i odluke, zavise od signala koje primamo i razmenjujemo u tom univerzumu. Politika nije izuzetak od tog temeljnog pravila života u umreženom društvu kojem u potpunosti pripadamo. U praksi postoji samo politika koja se manifestuje u multimodalnom medijskom univerzumu koji je konfigurisan tokom poslednje dve decenije. U tom svetu, medijske poruke koje oblikuju mišljenje moraju biti krajnje jednostavne. Razrada poruke sledi nakon utiska koji je stvorila. Najsnaznija poruka je slika. A ljudsko lice je naj-sadržajnija slika, na koju se projektujemo polazeći od identifikacionog odnosa koji budi poverenje. Jer, kao što znamo, naučivši to od najnovije neuronauke, politika je u osnovi emocionalna, ma koliko to teško palo racionalistima usidrenim u prosvetiteljstvu čiji je sjaj odavno potamneo.

Polazeći od tog prvog emocionalnog refleksa koji obeležava naš emocionalni i vizuelni univerzum, prelazimo na kognitivni proces razrade i odlučivanja. Utisak polako postaje mišljenje. I to se potvrđuje, ili poriče, tokom neprestane rasprave koja se vodi na društvenim mrežama i interakciji s medijima. Masovna komunikacija oblikuje se kroz samokomunikaciju masa preko interneta i sveprisutnih bežičnih platformi u našoj praksi. Dinamika izgradnje jednostavne poruke o kojoj se lako može debatovati u univerzumu s mnoštvom oblika vodi ka personalizaciji politike. Pričajući o mogućnosti liderstva jedne osobe gradi se poverenje u dobrobit određenog projekta. Stoga je najdelotvorniji oblik političke borbe onaj što se vrši preko razaranja tog poverenja moralnim uništenjem osobe koja se postavlja kao lider, i njene slike. Negativne poruke su pet puta efikasnije od pozitivnih. Dakle, treba ubaciti negativne sadržaje u sliku osobe koju želimo da uništimo kako bi se odstranilo poverenje građana. Otuda praksa profesionalnih političkih operatera da traže kompromitujuće materijale za određene političke vođe, manipulišući njima, pa čak i fabrikujući ih, kako bi povećali njihov destruktivni učinak. U tome leži poreklo politike skandala, koju je opisao i teorijski razradio sociolog s Kembridža Džon Tompson, a koja je danas, u svim zemljama, na prvom mestu tokom političkih procesa. Budući da treba biti spreman na podmukle napade, svi skupljaju municiju i, radi uvrede ili obrane, svi na kraju učestvuju u igri politike skandala, iza čije neprozirne zavesne nestaju suštinske rasprave.

Zapravo, studije pokazuju da je već sasvim uobičajeno da pobede ili porazi političara ne prate nužno tok skandala. Često ljudi na kraju više vole „svog korumpiranog političara“ nego onog korumpiranog koji sedi preko puta njega, jer, posle su svi korumpirani, što se podrazumeva po opštoj percepциji, sem u slučaju nevinih političara kojima oreol može trajati izvesno vreme. Ali ako su efekti politike skandala neodređeni za pojedine političare, postoji jedan razarajući drugosteni efekat: ona podstiče osećaj nepoverenja, i moralnog prigovora, u sve političare skupa i u politiku, doprinoseći tako krizi legitimiteta. A kako u svetu digitalnih mreža, u kojima se svako može izraziti, ne postoji drugo pravilo sem autonomije i slobode izražavanja – tradicionalne kontrole i cenzure odletele su u vazduh – najraznovrsnije poruke oblikuju neukrotivu i mnogoliku bujicu. Botovi umnožavaju i šire na hiljade slika i lapidarnih fraza, i svet postiće, u kojem na kraju učestvuju i tradicionalni mediji, pretvara nesigurnost u jedinu pouzdanu istinu: moju, svakog ponaosob. Fragmentacija poruke i dvoznačnost komunikacije odašilju jedinstvene i lične emocije koje neprestano pothranjuje strategiju uništavanja nade. Da bi sve ostalo isto, lako je glavni efekat ove političko-informacione kakofo-nije dovođenje u pitanje svega što ne možemo lično provjeriti. Veza između ličnog i institucionalnog puca. Krug se zatvara sam po sebi. Za to vreme, napipavajući tražimo izlaz koji će nam vratiti onu mitsku demokratiju koja je mogla postojati negde, nekad.